

УДК 336.226.322:658

І. В. Радзівіло,

к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій, м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМОМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПДВ НА РІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

I. Radzivilo,

Ph.D. in Economics, chair of Finance and credit

of Zaporizhzhya Institute of Economics and Informational Technologies, Zaporizhzhya

THE FUNCTIONING MECHANISM MANAGEMENT OF THE VALUE ADDED TAX (VAT) ON THE BUSINESS ENTERPRISE LEVEL

У статті досліджено систему управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства як інструмента поліпшення ефективності роботи. Розкрито сутність механізму функціонування ПДВ в Україні на рівні суб'єктів підприємництва та систематизовані ключові особливості електронного адміністрування податку на додану вартість. Розроблено систему управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства, яка поєднує різноманітні функціональні підсистеми (планування, мотивація, забезпечення (організація), моніторинг та контроль) та підпадає під вплив внутрішніх та зовнішніх чинників. Визначено, що в системі менеджменту механізму функціонування ПДВ є всі види зв'язків, які охоплюють різноманітні елементи системи та суттєво впливають на характеристики системи. Використання комплексного підходу до механізму функціонування ПДВ надасть можливість своєчасно виявляти "слабкі місця", ліквідувати їх, вчасно коригувати процес формування, нарахування та перерахування (отримання) сум ПДВ, враховуючі зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі.

Встановлено, що формування ефективної системи управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства повинно бути націлено на збільшення ринкової вартості суб'єкта господарювання (платника податку), що і визначило подальші напрями дослідження.

The subject of functioning mechanism management of VAT has been examined in the article on the business enterprise level as an instrument of working efficiency improvement. The principle of VAT functioning mechanism in Ukraine on the level of the subjects of entrepreneurship has been revealed and core features of electronic administering of VAT have been systematized. The system of functioning mechanism management of VAT on the business enterprise level has been developed. The system unites inconsistent functional subsets (planning, motivation, provision, monitoring and control) and comes under the influence of internal and external factors. It has been determined that in the system of functioning mechanism management of VAT occur all types of connections that embrace inconsistent system elements and essentially influence the system characteristics. The implementation of the complex approach to the functioning mechanism of VAT will give an opportunity to detect "weak pockets" by the due date, liquidate them, timely adjust the formation, charging and transfer (receiving) the VAT sums, considering both internal and external environment changes. It has been established that, forming the effective system of functioning mechanism management of VAT on the business enterprise level has to be aimed at increasing of market value of subjects of entrepreneurship (taxpayer), which has defined the further lines of research.

Ключові слова: механізм функціонування податку на додану вартість (ПДВ) на рівні підприємства, електронне адміністрування ПДВ, концепція управління, комплексний підхід.

Key words: functioning mechanism management of value added tax on the business enterprise level (VAT), electronic administering of VAT, management conception, complex approach.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах євроінтеграції та критично кризової економічної та політичної ситуації в Україні, органи державної влади прийшли до рішення так званого "перезавантаження" податкової системи. Кабінет Міністрів України запропонував і впровадив у реалізацію Програму на 2015 рік під назвою "Відновлення України" [1, с. 1]. За прогнозними показниками Нова модель призведе до збільшення надходжень до Зведеного бюджету України на 62 млрд грн. у порівнянні з 2014 роком та дозво-

лить зменшити податковий тиск на платників податку [1, с. 8]. Але незважаючи на впровадження зазначеного "перезавантаження", податкове законодавство України залишається складним, а податкова система характеризується надмірним податковим навантаженням, що призводить до збитковості або тінізації діяльності підприємств. При цьому найбільш складним та суперечливим податком для підприємства є податок на додану вартість (ПДВ), який значно впливає на діяльність та розвиток підприємств.

Рис. 1. Ключові особливості електронного адміністрування ПДВ в Україні

Дослідження запроваджених реформ з ПДВ на рівні підприємства свідчать, що перед більшістю промисловців постала проблема відволікання обігових коштів, що зумовлено введенням норм електронного адміністрування ПДВ, внаслідок чого вони стикаються з скороченням обсягів виробництва, зниженням розмірів прибутку, з неможливістю своєчасно розрахуватися з поставачальниками та кредиторами, що призводить до кризи підприємств і навіть цілих галузей.

У цих умовах особливої актуальності набувають питання управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства як інструмент поліпшення ефективності роботи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток сутності, аналізу ефективності та підходів до управління системи функціонування ПДВ на макро-, мезо- та мікрорівні внесли О. Амоша, В. Загорський, О. Василик, Ю. Іванова, І. Луніна, А. Соколовська, О. Чередниченко та ін.

Разом з тим, ефективний інструментарій та система управління функціонування ПДВ на рівні підприємства ще не сформовані, що ставить суб'єкта господарювання на межу виживання або навіть банкрутства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є розробка комплексного підходу до управління функціонування ПДВ на рівні підприємства (платника ПДВ) з метою поліпшення ефективності роботи суб'єктів господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна кризова економіка України диктує необхідність управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства, що пов'язане з підвищенням ролі транзакційних податкових витрат внаслідок введення електронного адміністрування ПДВ і нестабільністю податкового середовища підприємства.

Вивчення й аналіз законодавчих і нормативних документів, наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних фахівців [2; 3; 4; 5; 6] дозволили зробити висновок, що механізм функціонування ПДВ на рівні суб'єктів підприємства (платників податку) містить наступні складники:

Формування податкових зобов'язань з ПДВ, що визначаються по події, яка відбулася першою (відвантаження продукції або надходження коштів на поточний рахунок), на які впливають обсяг реалізації продукції, ставка ПДВ, умови реалізації, дебіторська заборгованість і т.п.

Формування податкового кредиту, тобто нарахований ПДВ при отриманні товарів (робіт, послуг), що включає сплачений податок (попередня оплата), а також суми ПДВ, визначені в податкових накладних, які підтверджують передачу товарів (робіт, послуг) без їх попередньої оплати.

Сплата (повернення) ПДВ, що визначається як податкові

зобов'язання за мінусом податкового кредиту. У ПКУ [4] визначені можливі варіанти відшкодування (повернення) ПДВ, кожен з яких впливає на фінансово-господарську діяльність суб'єктів підприємництва.

Сучасний механізм функціонування ПДВ на рівні суб'єктів підприємництва включає також систему електронного адміністрування ПДВ. Введення системи електронного адміністрування ПДВ [5, с. 283; 6] повністю змінило порядок реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, порядок сплати та бюджетного відшкодування ПДВ, а також механізм надання податкових накладних від продавця покупцеві та ін. Ключові особливості електронного адміністрування ПДВ наведені на рисунку 1.

Таким чином, вітчизняним підприємствам доводиться заново пристосовуватися до нових умов функціонування ПДВ, що вимагає негайної розробки та впровадження ефективної системи управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства як інструмент поліпшення ефективності роботи.

Ефективний менеджмент механізму функціонування ПДВ на рівні підприємства не може бути обмежене точковим стимулюванням, тому дане управління потребує комплексного підходу до своєї реалізації та повинно бути направлено на пошук оптимальних управлінських рішень, створюючи стабільність функціонування підприємств.

Процес створення ефективного управління механізмом функціонування ПДВ як складної багатоеlementної, динамічної системи на рівні підприємства повинен передбачати структурізацію та ідентифікацію всіх підсистем, елементів та зв'язків.

Система управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства повинна відповідати визначеним принципам (цілеспрямованості, ефективності, комплексності, наукової обґрунтованості, гнучкості, адаптивності, систематичності, своєчасності, безперервності), охоплювати функції (планування, мотивація, забезпечення (організація), моніторинг та контроль), а також функціонувати за допомогою конкретних методів управління (прямі та непрямі, адміністративні, економічні, технічні та соціально-психологічні, активні та пасивні).

Отже, система управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства з урахуванням функцій менеджменту відповідає, на наш погляд, класичній схемі процесу управління, що являє собою функціональні підсистеми, які утворюють комплексну динамічну багаторівневу систему управління відповідним механізмом.

Під час моделювання системи управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства необхідно враховувати, що система знаходиться у процесі постійних змін, які можуть бути викликані як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, що відображено на рисунку.

Таким чином, ґрунтуючись на системному комплексному підході, базових принципах, функціях, методах управління, факторах, що впливають на роботу системи менеджменту сформовано систему управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства, котра:

- складається з упорядкованих та взаємопов'язаних функціональних підсистем (планування, мотивація, забезпечення (організація), моніторинг та контроль);
- враховує фактори, що впливають на роботу системи менеджменту;
- має прямі та зворотні зв'язки (рис. 2).

Підсистема планування в системі управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства полягає у визначенні напрямків, цілей, пропорцій, темпів зростання і передбачає розробку рішення про те, які повинні бути ефективно сформований нарахований та перерахований (отриманий) ПДВ до бюджету, строки, виконавці та етапи виконання, тобто це конкретні етапи досягнення результату.

Податкове планування ПДВ входить в практику господарської діяльності та розвитку підприємств як ключова складова загальноекономічного фінансового планування. Податкове планування є базовим інструментом управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Воно є сполучною ланкою між різними стадіями єдиної системи загальноекономічного планування підприємства, якому властивий комплексний характер, що розкривається в взаємодії із проявами управлінського впливу у внутрішній структурі підприємства: фінансами, обліком, маркетингом, постачанням, кадрами. Воно є однією з функцій податкового менеджменту на підприємстві, і в умовах вартісного підходу до організації бізнесу є одним з інструментів максимізації ринкової вартості підприємства за допомогою генерації оптимального грошового потоку [7, с. 21; 8].

Кожний суб'єкт господарювання з метою проведення адекватної та результативної політики податкового планування повинен сформувати етапи його реалізації, впровадження яких дозволить приймати ефективні управлінські рішення відносно оподаткування.

На сьогоднішній день оптимізація ПДВ є вагомим предметом податкового прогнозування і планування, які є основою ринкових відносин усіх господарюючих суб'єктів і економічних об'єктів з різними формами власності.

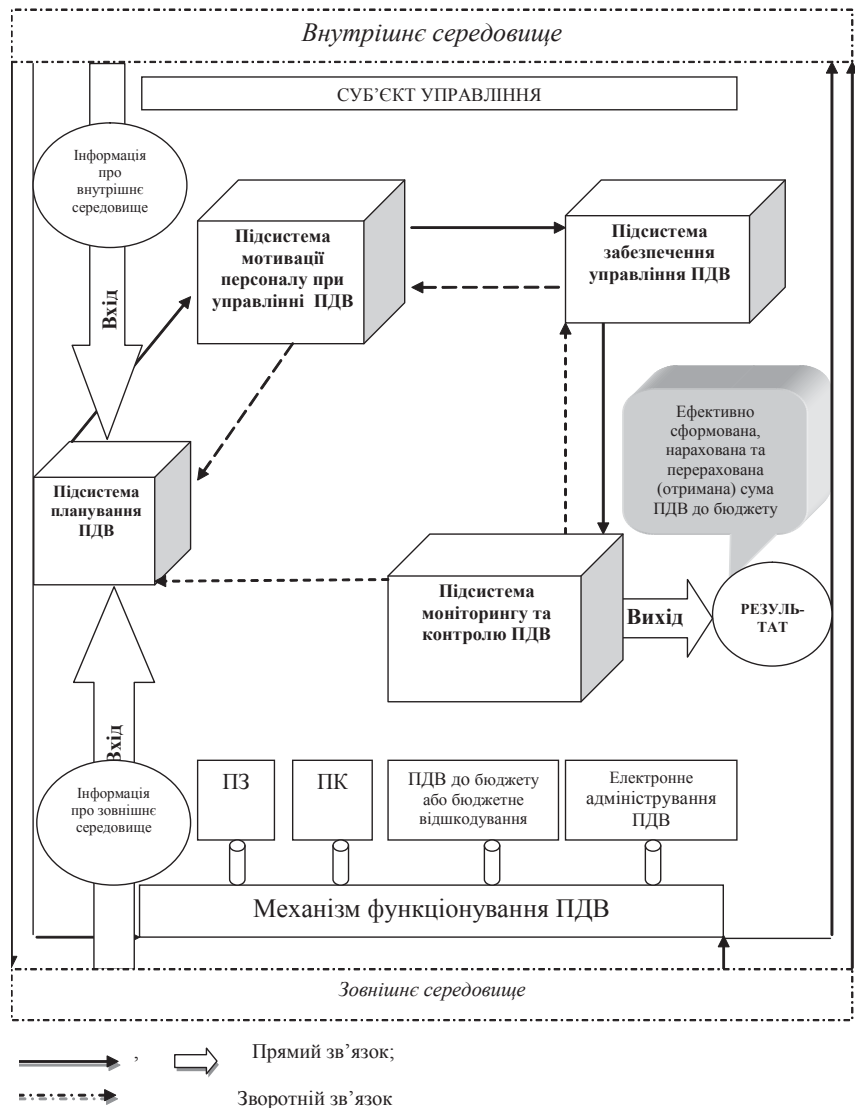

Рис. 2. Система управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства

Підсистема мотивації персоналу в системі управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства повинна спонукати до підвищення ефективності формування, нарахування та перерахування (отримання) сум ПДВ до бюджету та бути за певними центрами відповідальності та на індивідуальному рівні. Зазначена вище підсистема спрямована на ініціативу й забезпечення сумлінного виконання підлеглими їхніх обов'язків на базі моральної й матеріальної зацікавленості працівників у виконанні своїх обов'язків.

Підсистема організації (забезпечення) в системі управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства спрямована на організацію обслуговування процесу оптимального формування, нарахування та сплати (відшкодування, повернення) ПДВ до бюджету. Це найголовніша підсистема, мета якої формування та реалізація керованої та керуючої систем. Дана підсистема вирішує питання кінцевої оптимальної структури ПДВ та упорядкування й регламентацію дій виконавців та повинна включати:

- процес формування, нарахування та сплати ПДВ до бюджету на підприємстві та аналіз його впливу на діяльність суб'єктів господарювання;

— шляхи оптимізації системи формування, нарахування та сплати ПДВ до бюджету як інструмент поліпшення ефективності роботи підприємства;

— формування політики управління податковим навантаженням з ПДВ та інші.

Підсистема моніторингу та контролю в системі управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства носить всеосяжний характер і прямо або побічно пов'язана з усіма підсистемами менеджменту.

Формування ефективної системи управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства, націленої на збільшення ринкової вартості суб'єкта повинно враховувати весь спектр внутрішніх та зовнішніх факторів впливу та вхідних параметрів, а також всі види зв'язків, які охоплюють різноманітні елементи системи та суттєво впливають на характеристики системи менеджменту.

У процесі дослідження нами були встановлені зовнішні фактори впливу на механізм функціонування ПДВ, домінуючими з яких є: обсяг ВВП, показники кінцевих споживчих витрат, рівень інфляції, динаміка роздрібного товарообороту підприємств, механізм адміністрування та інші.

За для уникнення негативного впливу факторів макросередовища, що в свою чергу обмежують механізм управління, ключовим завданням має стати постійний моніторинг ринкового середовища та розробкам системи заходів швидкого реагування на динамічні зміни.

Отже, запропонована система управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства поєднує різноманітні функціональні підсистеми та підпадає під вплив внутрішніх та зовнішніх чинників, що обумовлює зв'язки всередині системи, впливає на її властивості та визначає необхідну глибину зміни системи з метою забезпечення ефективного фінансового менеджменту. Процес управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства повинен характеризуватися одним із напрямків його економічної стратегії для забезпечення поліпшення ефективності роботи суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Впровадження платниками ПДВ комплексного підходу до системи управління механізмом функціонування ПДВ надасть можливість розглядати об'єкт дослідження не розрізнено, а у сукупності взаємопов'язаних елементів з урахуванням функцій, цілей, принципів менеджменту, своєчасно виявляти "слабкі місця", ліквідувати їх, своєчасно корегувати процес формування, нарахування та перерахування (отримання) сум ПДВ, враховуючі зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищу.

Процес управління механізмом функціонування ПДВ на рівні підприємства повинен бути гармонійно поєднаним із загальною системою управління підприємством, сприяти виконанню своєї місії та досягненню поставлених цілей розвитку, що і визначило напрямки подальшого дослідження.

Література:

1. Програма Кабінету Міністрів України "Відновлення України" від 18.09.2014 року. — Режим доступу: <http://dialogueauc.org.ua/node/44694>

2. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diialnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166-710.html>

3. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" від 31.07.2014 року N 1621-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.appu.org.ua>

4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 No 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

5. Електронне оподаткування: сутність та перспективи застосування / П.М. Мельник, А.М. Новицький, О.А. Долгих, С.П. Ріппа та ін.; [за заг. ред. П.В. Мельник]. — Ірпінь: НУДПС України, 2010. — 332 с

6. Постанова КМУ "Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість" від 16.10.2014 р. No 569 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

7. Матвейчук Л.О. Державне управління оподаткуванням у процесі розвитку інформаційного суспільства: теоретичні аспекти // Вісник НАДУ. — 2014. — № 1. — С. 18—24.

8. Іщенко Г. Стратиги не можна помилювати / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. — 2014. — № 97 (5226) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/newspaper/2014/5/31/>

References:

1. The program of Cabinet of Ministers of Ukraine, "The renovation of Ukraine" (2014), available at <http://dialogueauc.org.ua/node/44694> (Accessed 12.09.2015).

2. The official site of state fiscal service of Ukraine (2015), "Tax innovations": <http://sfs.gov.ua/diialnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html> (Accessed 15.09.2015).

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "Amendment of Internal Revenue Code and of some acts of legislation" N 1621-VII, available at: <http://www.appu.org.ua> (Accessed 23.09.2015).

4. Internal Revenue Code of Ukraine (2010), No 2755-VI, available at <http://zakon2.rada.gov.ua> (Accessed 11.09.2015).

5. Melnyk, P.M. Novitskiy, A.M. Dolgih, O.A. Ripa, S.P. and others (2010), "Electronne opodatkuvanna: sutnist ta perspektyvy zastosuvannya" [Electronic tax: nature and prospects of applying], NUSTSU, Irpin, Ukraine.

6. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some questions of electronic administering of value added tax" (2014), The Law of Ukraine, available at <http://zakon2.rada.gov.ua> (Accessed 3.09.2015).

7. Matveichuk, L. O. (2014), "State tax administration in the process of information society development: theoretical aspects" Visnyk NADU, vol. 1, pp. 18—24.

8. Ishchenko, H. (2014), "Execute can't be granted an amnesty", Uryadoviy kurier, [Online], vol. 97, available at <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/newspaper/2014/5/31/> (Accessed 7.09.2015).

Стаття надійшла до редакції 30.10.2015 р.